

Jyrki Kallio, vanhempi tutkija

KIINAN UUSI EU-SUHTEIDEN LINJAUS

JOUSTONVARA VÄHENEÄ POLIITTISISSA KYSYMYKSISSÄ

Kiinan hiljattain julkaisema linjaus suhteistaan Euroopan unioniin osoittaa, että se pitää EU:ta tärkeänä kumppanina monilla aloilla. Linjauksessa herättää huolta se, että Kiina on tiukentanut vaatimuksiaan EU:ta kohtaan kunnioittaa sen ydinintressejä ja pidättäytyä puuttumasta sen sisäisiin asioihin.

Kiina on julkaissut kolme poliittista asiakirjaa suhteistaan Euroopan unioniin, vuosina 2003, 2014 ja viimeksi joulukuun lopulla 2018. Näiden Kiinan hallituksen laatimien linjausten tarkoitus on asettaa suuntaviivat ja periaatteet Kiinan yhteistyölle EU:n ja sen jäsenmaiden kanssa. Linjausten lähtökohdaksi on pysynyt samana: maailma moninapaistuu ja globalisoituu, ja sekä Kiina että EU ovat osa tätä kehitystä. Yhteistä linjauksille on, että ne korostavat YK:n, ydinaseiden leviämisen estämisen, ASEM-in, ilmastonmuutoksen torjunnan ja terrorismin vastaisen yhteistyön tärkeyttä.

Linjausten valossa EU:n merkitys Kiinalle taloudellisen ja teknologisen yhteistyön kumppanina on kasvanut. Yhteistyöalat ovat

lisääntyneet, ja uusien linjapaperi sisältääkin vaikuttavan luettelon yhteistyömekanismeja ja -dialogeja. Mukana on myös uusia aloja, kuten avaruus ja valtameret.

Kaikissa linjapapereissa todetaan, että Kiinan ja EU:n välillä ei ole perustavanlaatuisia intressiristiriitoja, vaan niillä on enemmän yhteisymmärryksen kuin erimielisyyden aiheita. Tilanne vaikuttaa kuitenkin muuttuneen vuodesta 2003, jolloin Kiinan linjapaperi luonnehti EU-suhteita paremmiksi kuin koskaan. Se, että linjauksissa toistuvat tietyt kiistanaiheet, kuten EU:n Kiinaa koskeva aseidenvientikielto, kertoo kuitenkin siitä, että välien parantuminen ei ole jatkunut.

Uusimmassa linjauksessa monet sanamuodot ovat koventuneet.

Tämä johtuu ainakin osittain Xi Jinpingin kaudella tapahtuneesta Kiinan suurvaltaidentiteetin voimistumisesta. Xi Jinpingiä ja hänen ulkopoliittista ajatteluaan ylistetään asiakirjassa avoimesti, mikä on selvä muutos aiempaan.

Taiwanin kysymys mainitaan kaikissa linjapapereissa. Vuosien 2003 ja 2014 linjausten mukaan ”Kiina arvostaa EU:n ja sen jäsenvaltioiden sitoutumista yhden Kiinan periaatteeseen,” mutta uuden muotoilun mukaan Kiina ”kannustaa” EU:ta noudattamaan sitä. Uusimmassa paperissa myös vaaditaan, että EU:n pitää selkeästi vastustaa Taiwanin itsenäistymistä, ja todetaan: ”EU-Kiina-suhteiden kehittymiseen jatkossa vaikuttaa se, miten EU:n sitoutuu Kiinan suvereniteetin ja alueellisen

itseäänmäärittämisoikeuden sekä Kiinan ydinintressien kunnioittamiseen sekä yhden Kiinan periaatteen.”

Huomautettakoon, että EU ei noudata ”yhden Kiinan periaatetta”. Sen sijaan EU ja sen jäsenvaltiot noudattavat yhden Kiinan politiikkaa. Se tarkoittaa, että Kiinan kansantasavallan hallitus tunnustetaan Kiinan ainoaksi lailliseksi hallitukseksi. EU edellyttää lisäksi, että Manner-Kiinan ja Taiwanin suhteiden tulevaisuus ratkaistaan kumpaakin osapuolta tyydyttävällä tavalla ja taiwanilais-ten toiveet huomioon ottaen.

Sekä vuoden 2003 että 2014 linjapapereissa mainitaan Tiibet, Hongkong ja Macao, mutta sanamuodot ovat kerta kerralta tiukentuneet. Varhaisimmassa versiossa Kiina pyysi, että EU ei ylläpitäisi mitään suhteita Tiibetin pakolaishallitukseen.

Vuoden 2018 muotoilun mukaan Kiina arvostaa sitä, että EU tunnustaa Tiibetin kiinteäksi osaksi Kiinaa ja kehottaa EU:ta olemaan sallimatta ”dalai-laman klikin” jäsenten vierailuja. Lisäksi uusimmassa linjapaperissa vaaditaan ensimmäistä kertaa, että EU:n pitää olla puuttumatta Hongkongin ja Macaon asioihin. Myös Xinjiang nostetaan huolen aiheeksi: ”On ehdottoman välttämätöntä, että EU

ei millään tavoin tue Itä-Turkestanin islamistista liikettä.”

EU todellakin tunnustaa Tiibetin ja Xinjiangin kuuluvan Kiinaan, mutta on huolissaan alueilla asuvien vähemmistökansojen oikeuksista. Tiibetiläisten hengellisen johtajan ominaisuudessa 14. dalai-lama on otettu vastaan poliittisella tasolla monissa EU-maissa, myös Suomessa. Lisäksi EU kehottaa Kiinaa toteuttamaan ”yhden maan ja kahden järjestelmän” periaatetta täysimääräisesti Hongkongissa ja Macaossa.

Ihmisoikeudet ovat aina hiertäneet Kiinan ja EU:n suhteita, mutta vuoden 2018 linjapaperista on luettavissa, että Kiinan kärsivällisyys on käymässä vähiin. Tämä ei lupaa hyvää monen EU-maan harjoittamalle oikeusalan yhteistyölle. Suomessa sitä on pidetty erityisen arvokkaana ja ainutlaatuisena osana Kiina-suhteita.

Vielä vuoden 2014 linjapaperissa todettiin, että Kiina jatkaa oikeusalan yhteistyön toteuttamista EU:n kanssa tasavertaisuuden, molemminpuolisen kunnioituksen ja sisäisiin asioihin puuttumattomuuden pohjalta, mutta uusien linjauksien mainitsee ainoastaan korkean tason lakiasiain dialogin. Samassa yhteydessä todetaan: ”EU:n tulee tarkastella Kiinan ihmisoikeustilannetta objektiivisesti ja reilusti

sekä pidättäytyä puuttumasta ihmisoikeuksien varjolla Kiinan sisäisiin asioihin ja oikeusjärjestelmän suvereniteettiin.”

Uusimmassa linjauksessa mainitaan Kiinan yhteistyö Keski- ja Itä-Euroopan valtioiden kanssa ja toivotaan sille EU:n tukea. Siten Kiina viittaa kintaalla kritiikille, jota EU:n komissio on esittänyt 16+1-yhteistyötä kohtaan.

Linjauksessa vaaditaan myös EU:ta suojelemaan Kiinan kansalaisten oikeuksia jäsenvaltioissaan. Tämä on tulkittavissa julkeaksi vastaiskuksi niitä huolenilmauksia kohtaan, joita EU:ssa on esitetty jäsenmaiden kansalaisten kohtelusta Kiinassa. Kiinan kasvaneen itsetietoisuuden edessä EU:n kannattaa säilyttää malttinsa ja pysyä tiukkana omissa linjauksissaan.